

Princip existenčního vlastnění a jiné podoby a projevy vztahu
k věcem jako motivace ke správkám

Autor: Gabriela Konečná, učo. 71957

Pojem existenční vlastnění zavedl Erich Fromm. Rozlišuje jej od vlastnění charakterologického (Fromm 1992:69-70). Zatím, co charakterologické vlastnění jako touha po stále nových věcech spadá do konceptu „vlastnického modu existence“ - modu „mít“, mě zde spíše zajímá druhý postoj - existenční vlastnění věcí jako motivace k opravám a tudíž k dobrovolnému sebeomezení v dynamice spotřeby.

existenční vlastnění

Na první pohled by se dalo říct, že je to věcí z gruntu špatnou. Být v životě nastaven na modus „mít“ znamená pro člověka paradoxně permanentně se ochuzovat. Žít ve stresu a závisti - nikdy nebýt spokojen s tím, co mám.¹ Ve chvíli, kdy ochutnáme pomyslná červenější jablka ze sousedovy zahrádky, zhořknou nám na jazyku, a ve stejné chvíli spatříme o dva ploty vedle hrušky, bez nichž nemůžeme být. V honbě za pocitem spokojenosti protéká štěstí mezi prsty a není nikdy vychutnané. Přitom je v každém okamžiku nadosah. Nejsem to, co vlastním. Jsem to, co prožívám, co je mi dáno prožívat - a ještě lépe, jak prožívám.² Připusťme ale, že jsme vlastníci, a je tedy také důležité jak vlastníme.

riziko modu „mít“

Vlastnění se dá přiznat určitá kladná váha. Dá se na ně dívat i pozitivně, například pokud je vlastník nejen

existenční vlastník - odpovědný správce

¹ „Musím závidět těm, kdo mají více a bát se těch, kdo mají méně...“ (Fromm 1992).

² Vybavuje se mi text písně brněnské skupiny Veselá zubatá - „...pomyslím si: žil pro zážitky!“. I v tom je riziko - pádit o překot, hromadit fotky v albech a při tom žít takovým tempem, že se na ně nikdy nebudu mít čas znovu podívat.

shromažďovatelem, ale též odpovědným správcem svých věcí.³ To má zřejmě Fromm na mysli oním existenčním vlastnictvím, které má různé projevy.

Postoj k vlastnění můžeme také reflektovat na základě myšlenek německé psycholožky Helgy Dittmarové. Ve své knize: „To have is to be“ upozorňuje na symbolickou rovinu vlastnění. To, čím se obklopuji, vymezuje moje místo ve společnosti (Dittmar 1992). Já se tím vymezuji a určuji, určitým způsobem to stabilizuje moji psychiku.

*mé věci – jistota mého prostoru
v běhu času*

Na více místech své knihy například v kapitole „Fine feathers make fine birds“⁴ dále Dittmarová upozorňuje na existující problém materialisticko-idealistického paradoxu⁵, který je podle mě důležité uvést při úvahách o motivacích ke správkám. Dittmarová poukazuje na vnímání charakteristik bohatých a chudých lidí na základě vnějších atributů, které fungují jako vnější obraz osobních vnitřních kvalit jednotlivce.⁶

materialisticko-idealistický paradox

Zdálo by se tedy, že ve společnosti, kde již osmileté dítě zařazuje ostatní dle zevnějšku, který, není-li dosti moderní, vyladěný a okázalý, odsunuje člověka automaticky do skupiny lenochů, neschopných,

šaty nedělají člověka

³ Pokud věci nikomu nepatří, často je čeká neblahý osud (jak je možné vidět například na množství chátrajících budov, které v restituci nenalezli své původní majitele).

⁴ Do češtiny by se snad pro zaměření této práce hodilo – „Šaty dělají člověka“.

⁵ Zajímavá je okolnost, že se tento postoj mohl vyvinout ve společnosti po zániku dřívější formy konstrukce identity na základě sítí vztahů. (Dittmar 1992, s.196).

⁶ Přestože naše západní společnost tvrdí pravý opak: „osobnost a individualita člověka jsou jedinečné, nezaložené a nezávislé na materiálních okolnostech“ (Dittmar 1992). V tom spočívá onen paradox.

nepříjemných, hrubých a hloupých lidí, nepanuje právě příznivé klima motivace ke správkám. Na věci sebelépe spravené bude přeci jen vždy patrné, že není nová. Což na základě tohoto paradoxu nejen že nebude doceněno, ale mohlo by vlastníkovu působit i nepříjemnosti. Situace však naštěstí není tak černá, jak Dittmarová dokládá na základě četných výzkumů. Postoj k takovému hodnocení se vyvíjí s věkem a záleží na pohlaví, vzdělání a vyznání (Dittmar 1992).

Navzdory materialisticko-idealistickému paradoxu obkloповání se starými věcmi nemusí být východiskem z nouze nebo důkazem neschopnosti poříditi si věc novou. Pro některé lidi je záliba ve starých věcech spjata s okolnostmi. Je věcí vztahu mezi nimi a věcí a symbolem vztahu k jinému člověku. Záleží jim na tom, kdy a od koho předmět nabyli (Librová 2003, s. 234).

Existuje specifická skupina lidí, kteří staré předměty přímo vyhledávají. Jsou často zákazníci antikvariátů a starožitnictví. Láká je příběh, který předmět nese a může vyprávět.⁷ To je výzvou pro každého majitele – já to jsem, kdo vepisuje příběh do této věci. Je to privilegium.⁸ Proto také lidé nechají za drahé peníze opravit starý nepohodlný batoh, který však s nimi projel půl světa, než by si koupili pohodlný nový.

⁷ Pěkný a dlouho neopakovaný seriál „Náhrdelník“ může být příkladem. Příběh šperku, který byl svědkem lidských radostí i selhání, a zatím, co lidé z masa a kosti už museli opustit jeviště dějin, on tu zůstal jako (zdánlivě) němý svědek. Vypravěč pro toho, kdo dovede naslouchat.

⁸ V maturitním ročníku jsem si koupila za peníze vydělané v Anglii nové boty – byly přesně takové, jaké jsem si přála - byla jsem pyšná na ně i na sebe! Když jsem je nosila sotva týden podařilo se mi si je při jedné akci úplně zbytečně ošklivě poškrábat. Jak jsem tam tak nad nimi stála skoro se slzami v očích, řekl mi kamarád: „Vždyť jim nic není a takhle aspoň poznáš, že jsou tvoje!“

Rozhodnutí jistě ovlivňuje i finanční stránka věci. Často se dá slyšet: „Dám to opravit, pokud to nevyjde dráž, než věc nová.“ Možná ne náhodou se v balíčku protikrizových opatření objevuje schválení snížení daně pro některé poskytovatele služeb, mezi nimi například pro opraváře kol.⁹

finanční motivace

Dá se uvažovat, jak se věci s jinak ošklivě velikým ekologickým tlumokem změjí ideační hodnota správkou. Domnívám se, že ji posouvá kladným směrem. Minimálně nabyla kladnou hodnotu opravářovy vložené práce a mé dobré vůle: dát věci ještě šanci, prodloužit její příběh.

ideační hodnota oprav

Na základě všeho, co zde bylo napsáno, by se snad dalo souhlasit s tím, že to, co vlastníme, nás samotné ovlivňuje - osobně (věci nás „kotví“ k místu, času a lidem) i navenek (v očích druhých lidí, čehož se ovšem nemusíme obávat přespříliš). Důležitou otázkou je, kde leží hranice mezi vztahem k oblíbené věci a chorobným lpěním. Lpění se totiž může stát brzdou k prožívání. Pokud tedy *chceme* „být“ musíme *chtít* „mít“ „přiměřeně“. Z pohledu dobrovolné skromnosti tedy spíš *nechtít*. Vybalancovat tuto hranici je dle mě jedním z umění života. Jde o dynamiku vlastnění (spotřeby). Domnívám se, že luxusem je volit pomalost¹⁰. Proto přesto, že by se mohlo zdát, že

lpění a dynamika

⁹ Podle rozhodnutí vlády z 30.3.2009 by se do snížené devítiprocentní sazby DPH měly přeřadit restaurační služby, kromě prodeje alkoholu a cigaret. Snížení mohou využít kadeřníci, holiči, opraváři jízdních kol, krejčí či čalouníci. Dále v sazbě zůstanou pečovatelské služby i opravy a rekonstrukce domů.

¹⁰ Musím věnovat opravě čas, což mě zpomalí. A přece (nebo právě proto) věc nezahladím a nekoupím si novou, kterou bych mohla mít hned.

správkařství a opravný jsou svého druhu instituce na vyměření¹¹, spatřuji ve všech těchto postojích jistou naději.

---

¹¹ Zajímavá byla bezděky vyslovená environmentálně vysoce příznivá myšlenka ministra financí: „Především nám to umožní ve službách, které jsou hodně regionálního charakteru udržet zaměstnanost.“

Literatura:

DITTMAR, H.: *The Social Psychology of Material Possessions: To Have Is to Be*. New York: St. Martin Press, 1992. ISBN 0-7450-0955-7

FROMM, E.: *Mít nebo být*. Praha: Naše vojsko, 1992.

LIBROVÁ, H.: *Vlažní a váhaví, kapitoly o ekologickém luxusu*. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-149-6

Internetové zdroje:

<http://teplicky.denik.cz/ekonomika/vlada-schvalila-nizsi-dph-v-restauracich-a-u-holic.html> 30.3.2009

<http://www.finance.cz/zpravy/finance/214859-vlada-schvaluje-snizeni-dph-u-nekterych-sluzeb/> 31.3.2009

http://www.ceskatelevize.cz/progr-am/porady/1126672097/text/209411030500315_2.txt

Appendix:

Více by se dalo zjistit přímo v opravnách rozhovory s řemeslníky - motivace jednotlivých zákazníků, ale i dynamiku využívání správkáren a skladbu nejčastěji opravovaných předmětů.